

M O O R D T O C H T

M O O R D T O C H T

Een Friese thriller rond de
Elfstedentocht van 1963

D E N N I S B R U G M A N

Schrijver: Dennis Brugman
Coverontwerp: Dennis Brugman
ISBN: 9789403803722
© Dennis Brugman

FRIESLAND

DEEL I

**DE EERSTE
BARSTEN**

Hoofdstuk 1 – Het Lichaam

De kou had zich diep in Friesland genesteld, als een oude vijand die zijn terrein heroverd had. Het vroor al weken, maar vannacht was het dieptepunt gevallen: min achttien graden, volgens de berichten. En dat was zonder de wind. De wereld had zich stilgehouden onder een deken van rijp. De bomen stonden roerloos, huizen kropen in elkaar. Alleen het ijs zuchtte af en toe – een diepe, klagende toon, alsof het niet zeker wist of het nog zou dragen.

Inspecteur Martien Rietkerk kneep zijn ogen samen tegen de witte vlakte voor hem. Hij stond boven op de dijk bij Makkum, met onder zich het IJsselmeer, versteend tot een vlakte van glas. Links van hem, aan het eind van een smalle toegangsweg, was een geïmproviseerde parkeerplek gemarkeerd door een jeep en een paar fietsen. In de verte zag hij een groepje mannen, zwart afgetekend tegen het wit. Ze stonden bij een opening in het ijs, omringd door houten palen en rood-witte linten. Martien trok zijn kraag hoger op. Zijn leren handschoenen kraakten toen hij zijn handen in elkaar wreef. De wind beet venijnig in zijn gezicht. Een jonge agent kwam hem tegemoet, sjaal half over zijn mond, muts tot diep over de oren.

‘Inspecteur Rietkerk?’

‘Ja. Wat hebben we hier?’

‘Mobilfoonploeg vond iets. Vanmorgen vroeg. Ze waren bezig met het afzetten van een alternatieve autoroute over het ijs. Bij het uitrollen van de kabels zagen ze iets... onder het oppervlak.’

‘Een lichaam?’

De jongen knikte. ‘We dachten eerst: een schaatser. Iemand die te vroeg is gaan trainen en door het ijs is gezakt. Maar... u moet het zelf zien.’

Martien volgde hem zwijgend het ijs op. De sneeuw kraakte hard onder zijn laarzen. Het pad was glad, gemarkeerd met houten stokken. De kou trok op vanuit het oppervlak, als een adem die onder de voeten omhoog kroop. Hij voelde het in zijn knieën, in zijn schouders, tot in zijn slaap. Een man met een mobilofoon over zijn schouder gebonden stond hem op te wachten. ‘Inspecteur. We zagen eerst een schaatspunt boven het ijs uitsteken. Dachten dat het afval was. Maar toen we gingen hakken...’ Rietkerk knikte. ‘Laat maar zien.’

Het lichaam lag in een vierkant uitgezaagd stuk ijs, keurig in het midden, alsof het met opzet geplaatst was. Een man van rond de veertig, mager postuur, ingevallen wangen. Hij droeg een klassiek zwart wollen schaatspak, gestrikt bij de polsen en enkels. Zijn noren waren nog stevig ondergebonden, de leren veters strak. Zijn armen lagen gestrekt naast zijn lichaam, alsof hij in een kist lag. Zijn hoofd was naar één kant gedraaid, ogen dicht, mond op een kier.

Er was geen kapot ijs. Geen bloederige barst. Geen sporen van worsteling.

‘Zo hebben jullie hem gevonden?’

‘We hebben alleen het bovenste ijs weggesneden,’ zei de man.

‘Niemand heeft hem aangeraakt.’

Martien hurkte neer, zijn knieën protesteerden. Hij liet zijn blik gaan over de houding van het lichaam, het gezicht, de handen – ontspannen. Geen schrammen. Geen verkleuring die op geweld wees.

‘Wie is hij?’ vroeg hij zonder op te kijken.

‘Geen papieren. Niets. Maar dit lag vlak bij hem.’ De agent overhandigde hem een metalen medaillon. Het was bedekt met een dun laagje ijs, dat kraakte toen Martien het opende.

Binnenin zat een vergeelde zwart-witfoto van twee kinderen. Een jongen en een meisje. Op de achterkant van het medaillon stond iets gekrast: J. Brandsma.

Hij hield het medaillon in zijn hand alsof het iets gewichtigs was.

‘Breng het lichaam naar het mortuarium in Sneek. En zorg dat ze het ijs waarin hij ligt zo veel mogelijk behouden. Dit is geen doorsnee verdrinking.’

Een van de agenten keek op. ‘Denkt u dat het moord is?’

Martien rechtte zijn rug. ‘Ongelukken zijn zelden zo netjes. Dit voelt... geconstrueerd. Alsof iemand een boodschap wil achterlaten.’

Een paar uur later zat Rietkerk in het bureau van Bolsward. De verwarming maakte tikkende geluiden, maar warmte kwam er nauwelijks vanaf. Hij had zijn jas aangehouden. Voor zich lag het register van vermisten. Geen enkele melding van een Johan Brandsma. Geen recente verdwijning die overeenkwam met het slachtoffer.

Hij stond op het punt de zaak voorlopig te laten rusten toen de jonge agent van vanmorgen opnieuw binnenkwam.

‘Inspecteur? Ik heb nog eens gekeken naar de verdrinking vorige week bij Hindeloopen. De jongen die toen gevonden werd...’ Hij legde een map op tafel. ‘Er klopt iets niet.’

Martien opende de map. Op de foto lag een jongeman op zijn zij, deels vastgevroren in het ijs. Zijn gezicht was naar beneden gericht, de handen onder het oppervlak. Wat opviel: de noren waren aan zijn voeten gebonden, maar de veters waren los. Alsof iemand ze er later omheen had gehangen.

‘Hij droeg ook geen handschoenen,’ zei de agent. ‘In deze kou? Dat doet toch niemand vrijwillig?’

‘Nee,’ mompelde Martien. ‘En kijk hier – geen barsten in het ijs. Geen enkel teken van paniek of verzet.’

‘We hebben het toen als ongeluk genoteerd. Iemand die alleen ging trainen. Maar dit lijkt wel een scène. Een opvoering.’

‘Twee lichamen in vijf dagen tijd, allebei net gekleed, geen sporen van val of paniek...’ Rietkerk leunde achterover. ‘We hebben een probleem.’

Hij pakte de telefoon en draaide het nummer van het korps in Leeuwarden. Toen zijn meerdere opnam, zette hij zijn stem op scherp.

‘Hoofdinspecteur Van Eerden? Rietkerk hier. We hebben mogelijk te maken met een serie moorden. Ik heb twee doden, allebei gevonden onder het ijs, en het stinkt. Letterlijk en figuurlijk.’

De stem aan de andere kant klonk geërgerd. ‘Martien, we zitten in de voorbereiding van de Elfstedentocht. We hebben twintig mobilifoonposten, achtentwintig voertuigen op het ijs en een halve provincie in beweging. We hebben geen tijd voor paniek.’

‘Ik vraag geen paniek. Ik vraag ondersteuning. Dit is geen toeval.’

‘Doe je werk, Martien. En hou me op de hoogte. Maar geen geruchten naar de pers. We kunnen geen sensatie gebruiken.’

Twee uur later stond hij in de stadsarchieven van Leeuwarden. Een oudere vrouw met een bril aan een ketting bekeek zijn verzoek en liep zwijgend naar de kaartenbak. ‘Johan Brandsma... ja. Geboren 1921, Workum. Volgens de registratie verdwenen in maart 1945.

Razziaslachtoffer. Officieel administratief doodverklaard na de bevrijding. Geen lichaam gevonden.’

‘Heeft hij familie?’

‘Een dochter. Saskia Brandsma. Lerares geschiedenis. Woont nog steeds in Leeuwarden.’

Ze gaf hem een adres. Schoolstraat 18.

Saskia Brandsma opende de deur met een wantrouwige blik. Haar haar was donker en strak opgestoken. Ze droeg een trui met een grof breipatroon, haar handen om een mok gevouwen.

‘Inspecteur Rietkerk. Mag ik even binnenkomen? Het gaat over uw vader.’

‘Mijn vader is al jaren dood.’

‘We hebben iemand gevonden. In het ijs. Bij zich droeg hij dit.’ Hij hield het medaillon omhoog.

Haar ogen sperden zich open. Ze nam het aan alsof het van glas was.

Haar duimen gleden over de krasjes op de achterkant.

‘Dit... dit droeg mijn moeder. Altijd. Tot haar dood. Ze zei dat dit het enige was dat ze nog van hem had.’

‘We denken dat het lichaam mogelijk dat van hem is. Maar we weten het niet zeker. Kunt u me vertellen wat u weet over zijn verleden?’

Ze knikte langzaam. ‘Mijn moeder zei altijd dat hij in het verzet zat. Dat hij informatie doorspeelde naar een groep in Sneek. Maar in maart 1945 is hij gearresteerd. Opgepakt door de Duitsers. Iemand had hem verraden. Ze heeft er nooit over willen praten. Te pijnlijk.’

‘Heeft ze ooit een naam genoemd?’

‘Niet echt. Alleen dat het iemand was die ze dacht te kunnen vertrouwen. Een collega. Of een buur. Mijn moeder dacht... maar ze had geen bewijs. Ze was bang.’

‘Bang waarvoor?’

‘Voor hem. Of voor wat hij wist. Ze zei altijd dat sommige dingen beter onder het ijs bleven.’

Die avond, terug in zijn hotelkamer, keek Rietkerk uit het raam naar de bevroren gracht. Hij dacht aan het medaillon, aan het lichaam in het ijs, aan de vrouw die sprak over geheimen die bewaard moesten blijven. 'Waar was Brandsma al die tijd geweest,' zei Rietkerk tegen zichzelf. 'En waarom lag hij nu ineens onder het ijs.'

Hij wreef zijn handen langzaam over elkaar.

De stilte van het ijs was verraderlijk.

En ergens, diep onder dat oppervlak, was iets wakker geworden.

Hoofdstuk 2 – Sporen op het IJs

De wind was opgestoken.

Hij kwam uit het noordoosten, scherp als geslepen staal, en joeg vlokken stuifsnieuw over het bevroren oppervlak van het IJsselmeer. De horizon was een wazige streep tussen grijs en wit, alsof de wereld langzaam vervaagde. Inspecteur Martien Rietkerk stond bij de rand van het ijs, zijn kraag omhoog, zijn blik strak gericht op het afgezette gebied waar gisteren het lichaam van Johan Brandsma was gevonden.

De nacht had het gat in het ijs alweer dicht laten vriezen. Er lag een dunne laag, helder en onbetrouwbaar. Daaronder, wist hij, bevond zich nog steeds het laatste tastbare bewijs van wat hier was gebeurd. Of wat hier was neergelegd.

Voetstappen naderden achter hem.

‘Inspecteur Rietkerk?’

Martien draaide zich om. Een jonge man naderde, donkerblauwe jas tot over de knieën, pet op zijn hoofd, sjaal strak om de kin. Hij had een aktetas onder zijn arm geklemd en zijn adem kwam in stoomwolken uit zijn neus.

‘Adjutant Leendert Bosma,’ zei hij. ‘Maar zeg maar Len, hoor. Ik ben aan u toegewezen voor de duur van het onderzoek.’

‘Ervaring?’

‘Beperkt. Twee jaar bij de verkeersdienst in Groningen. Daarna overgestapt. Eén dodelijke steekpartij, verder vooral braak en huiselijk geweld. Maar ik leer snel, inspecteur.’

Rietkerk knikte, zijn blik weer op het ijs. ‘Dan leer je nu schaatsmoord.’